

Tlačová správa

z agentúry EÚ pre drogy v Lisabone

EURÓPSKA SPRÁVA O DROGÁCH PRE ROK 2019: Hlavné body

Záchyty kokainu na rekordnej úrovni v konkurenčnom prostredí na trhu s drogami

(6.6.2019, LISABON — **EMBARGO 11.30 SEČ/10.30 ZEČ/lisabonského času**) V Európe sa pozorujú známky zvýšenia dostupnosti kokainu, pričom záchyty tejto drogy dosahujú rekordnú úroveň. Táto informácia pochádza z **Európskej správy o drogách pre rok 2019: trendy a vývojové zmeny**, ktorú dnes uverejnilo **Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA)** v Bruseli ⁽¹⁾. Agentúra vo svojom výročnom prehľade skúma aj: výzvy spojené s heroínom a novými syntetickými opioidmi, najnovší vývoj na trhu s kanabisom, rastúcu úlohu Európy pri výrobe syntetických drog a využívanie digitálnych technológií pri zlepšovaní zdravotnej starostlivosti v oblasti drog.

Dimitris Avramopoulos, európsky komisár pre migráciu, vnútorné záležitosti a občianstvo vyhlásil: „Dnešná správa reflektuje komplexný charakter európskeho drogového fenoménu a neustále sa vyvíjajúce hrozby pre spoločnosť, ovplyvňujúce životy miliónov na celom svete. Potrebujeme oveľa koordinovanejší prístup, ktorý rieši oboje, ponuku aj dopyt po drogách. Naše úsilie spolu s novými pravidlami na kontrolu psychoaktívnych látok a posilnenou spoluprácou s medzinárodnými partnermi prináša ovocie. Potrebujeme sa však rovnako zamerať na úlohu digitalizácie na trhu s drogami. Nemáme veľa času a potrebujeme mať dobrú koordináciu na národnej, európskej a medzinárodnej úrovni. Spolu s našou drogovou agentúrou budeme v tomto úsilí naďalej zohrávať kľúčovú úlohu.“

V správe **EMCDDA** sa poukazuje na pretrvávajúcu vysokú dostupnosť väčšiny nelegálnych látok. Z najnovších údajov vyplýva, že v Európe (EÚ-28, Turecko a Nórsko) sa ročne nahlási viac než 1 milión záchytov nelegálnych drog. Približne 96 miliónov dospelých v EÚ (15 – 64 rokov) počas svojho života vyskúšalo nelegálnu drogu a odhaduje sa, že z dôvodu užívania nelegálnych drog každoročne absolvuje liečbu závislosti 1,2 milióna ľudí (EÚ-28). V roku 2018 bolo v EÚ po prvýkrát odhalených 55 nových psychoaktívnych látok (NPS), čím sa celkový počet takýchto látok monitorovaných agentúrou zvýšil na 730.

Riaditeľ EMCDDA Alexis Goosdeel hovorí: „Výziev, ktorým čelíme v oblasti drog, naďalej pribúda. Nielenže existujú náznaky zvýšenej dostupnosti zavedených liekov na rastlinnej báze, ako je kokain, ale zároveň sme svedkami vyvíjajúceho sa trhu smerom k významnému postaveniu syntetických drog a výrobe drog v Európe. To sa odráža v problémoch spojených s užívaním vysokoúčinných syntetických opioidov, v nových postupoch výroby MDMA a amfetamínov a v nedávnom vývoji v oblasti získavania heroínu z morfínu v Európe.“

Kokain: rekordný záchyt, nové metódy distribúcie a dôkazy o rastúcich zdravotných problémoch

Z najnovších údajov o kokaíne vyplýva, že počet záchytov aj množstvo zachyteného kokainu sú na rekordnej úrovni. V roku 2017 bolo v EÚ zaznamenaných viac než 104 000 záchytov kokainu (98 000 v roku 2016), pričom sa zachytilo spolu 140,4 tony, čiže približne dvojnásobok množstva zachyteného v roku 2016 (70,9 tony) (obrázok 1.6). Aj keď „pouličná“ cena kokainu ostala stabilná, jeho čistota na tejto maloobchodnej úrovni dosiahla v roku 2017 najvyššiu mieru za uplynulé desaťročie (infografika, s. 26). Kokain sa do Európy dostáva viacerými cestami a prostriedkami, ale hlavným problémom je nárast obchodovania vo veľkých objemoch, pri ktorom sa využívajú námorné prepravné kontajnery.

Existujú dôkazy o tom, že využívanie sociálnych médií, darknetových trhov a šifrovacích techník zohrávajú čoraz významnejšiu úlohu tým, že umožňujú menším skupinám a jednotlivcom zapájať sa do obchodovania s drogami. Podnikanie na kokaínovom trhu je vidieť v inovatívnych metódach distribúcie. Jedným z príkladov je existencia tzv. call centier s kuriérmi poskytujúcimi rýchlu a pružnú dodávku kokaínu. Takéto metódy – ktoré odrážajú potenciálnu „uberizáciu“ obchodu s kokaínom (2) – poukazujú na konkurenčný trh, na ktorom predajcovia súťažia ponukou dodatočných služieb popri samotnom produkte.

Kokaín je najčastejšie užívaným nezákonným stimulantom v EÚ, pričom v minulom roku ho užilo približne 2,6 milióna mladých dospelých (15 – 34 rokov) (odhad za rok 2017). Z nedávnej štúdie o rezíduách drog v komunálnych odpadových vodách vyplynulo, že v rokoch 2017 až 2018 došlo k nárastu metabolitov kokaínu v 22 z 38 miest disponujúcich údajmi za toto obdobie, čo potvrdzuje rastúci trend zistený aj v roku 2017. V roku 2018 boli najvyššie štandardizované hodnoty rezíduí na 1 000 ľudí na deň zaznamenané v mestách v **Belgicku, Španielsku, Holandsku a Spojenom kráľovstve**. V niektorých mestách **východnej Európy** svedčia najnovšie údaje o náraste, aj keď hodnoty sú na nízkej úrovni (pozri obrázok 2.4).

Existujú náznaky, že nárast ponuky kokaínu je spojený s viacerými nahlásenými zdravotnými problémami. Z najnovších odhadov vyplýva, že v súčasnosti podstupuje približne 73 000 klientov špecializovanú protidrogovú liečbu pre problémy spojené s kokaínom. Znepokojujúci je počet 11 000 osôb, ktoré začali liečbu problémov spojených s užívaním kraku, čo je obzvlášť škodlivá forma užívania kokaínu. Počet nahlásených „nových“ klientov, ktorí potrebovali liečbu pre problémy s užívaním kokaínu prvýkrát vzrástol v období medzi rokmi 2014 a 2017 o 37 %, čo naznačuje, že potreby v oblasti liečby rastú. Kokaín bol aj nezákonnou drogou najčastejšie hlásenou v prípadoch súvisiacich s drogami riešených v rámci nemocničných pohotovostných služieb ako to vyplýva z údajov zaznamenaných v sieti 26 nemocníc pre akútne stavy v 18 európskych krajinách v roku 2017 (Euro-DEN Plus) (obrázok 3.8).

Heroín: náznaky zmien na trhu

Heroín je stále najbežnejším nezákonným opioidom na trhu s drogami v Európe a významne prispieva k zdravotným a sociálnym nákladom na starostlivosť súvisiacu s drogami. Množstvo heroínu zachyteného v EÚ sa v roku 2017 zvýšilo o viac ako jednu tonu na 5,4 ton, pričom Turecko zachytilo ďalších 17,4 ton (určité množstvo bolo zrejme určené na trh EÚ). Znepokojujúci vývoj predstavuje 81 ton chemického acetanhydridu, prekursoru heroínu, ktorý bol zabavený v EÚ v roku 2017 a 243 ton tejto látky v zastavených zásielkach (tabuľka 1.2). Okrem toho sa v posledných rokoch v krajinách EÚ (**Bulharsko, Česká republika, Španielsko a Holandsko**) našli laboratória vyrábajúce heroín z morfinu pomocou tohto prekursoru. Čistota heroínu zostáva vysoká a maloobchodná cena je relatívne nízka (pokles za posledné desaťročie) (infografika, s. 24).

Európa v súlade s celosvetovou **Agendou 2030 pre udržateľný rozvoj** bojuje proti vírusovej hepatitíde ako hrozbe pre verejné zdravie. Zabezpečenie lepšieho prístupu k prevencii, testovaniu a liečbe HBV a HCV ľuďom, ktorí užívajú heroín alebo iné drogy, je kľúčom k dosiahnutiu tohto cieľa, keďže sú to osoby s najvyšším zaťažením tohto ochorenia a najvyšším rizikom prenosu. V správe **EMCDDA** sa zdôrazňuje potreba rozšíriť opatrenia zamerané na boj proti vírusovej hepatitíde, najmä v niektorých častiach **východnej Európy**.

Nové syntetické opioidy: rastúce obavy

Súčasná epidémia opioidov v **Spojených štátoch a Kanade** je vo veľkej miere spôsobená užívaním syntetických opioidov, najmä fentanylu a jeho derivátov. Hoci tieto látky tvoria na trhu s drogami v **Európe** v súčasnosti len malý podiel, narastajú obavy, keďže ich užívanie je spojené s otravami a úmrtiami. V roku 2018 bolo v Európe odhalených jedenásť nových syntetických opioidov, zvyčajne vo forme práškov, tabliet a kvapalín. Keďže na výrobu tisícov dávok pre užívateľov je potrebný len veľmi malý objem, tieto látky sa ľahko skrývajú a prepravujú, čo predstavuje výzvu pre orgány presadzovania práva a colné orgány.

Deriváty fentanylu tvoria väčšinu z 49 nových syntetických opioidov, ktoré monitoruje **EMCDDA**. V roku 2018 bolo v Európe po prvýkrát zistených šesť derivátov fentanylu (od roku 2009 sa zistilo 34). Podľa najnovších údajov tieto vysokoúčinné drogy predstavovali 70 % všetkých záchytov nových syntetických opioidov (obrázok 1.12). Bolo hlásených viac ako 300 záchytov karfentanylu, jednej z najúčinnejších drog v tejto skupine. V EÚ bolo zachytených aj celkovo 4,5 kg prekursorovej chemikálie na výrobu derivátov fentanylu (N-fenetyl-4-piperidón) (tabuľka 1.2).

Z údajov z monitorovania protidrogovej liečby vyplýva, že jeden z piatich klientov (22 %), ktorí nastúpili na protidrogovú liečbu v dôsledku problému s opioidmi, teraz považuje za svoju najproblémovejšiu drogu legálny alebo nelegálny syntetický opioid, a nie heroín (obrázok 2.13). To naznačuje, že lieky obsahujúce opioidy v súčasnosti zohrávajú čoraz významnejšiu úlohu v európskom drogovom probléme.

Kanabis: nový vývoj v prípade najetablovanejšej drogy v Európe

Kanabis ostáva najpoužívanejšou nelegálnou drohou v Európe, čo je zrejmé z údajov o prevalencii, záchytoch a z počtu nových liečených osôb. Odhaduje sa, že minulý rok užilo kanabis približne 17,5 milióna mladých Európanov (15 – 34 rokov) (EÚ-28) (odhad na rok 2017).

V roku 2017 členské štáty EÚ nahlásili 782 000 záchytov kanabisových produktov (marihuany, hašiša, rastlín kanabisu a kanabisového oleja), čím sa stal najčastejšie zachytenou drohou Európy. Množstvo zachytenej kanabisovej živice je viac než dvakrát vyššie ako množstvo zachyteného rastlinného kanabisu (466 ton oproti 209 tonám). V nedávnej štúdiu **EMCDDA** ⁽³⁾ sa zistilo, že v rastlinnom kanabise a živici sa v poslednom desaťročí zdvojnásobil typický obsah tetrahydrokanabinolu (THC) ⁽⁴⁾, čo vyvoláva obavy v súvislosti s možnými poškodeniami. V prípade hašiša je pravdepodobné, že faktory na zvýšenie jeho priemernej účinnosti budú zahŕňať zavedenie rastlín s vysokou účinnosťou a nové výrobné techniky v **Maroku**, ktoré je hlavným výrobcom živice pre trh EÚ.

Odhaduje sa, že približne 1 % dospelých (vo veku 15 – 64 rokov) v EÚ užíva kanabis každý deň alebo takmer každý deň. V roku 2017 nastúpilo na protidrogovú liečbu pre problémy súvisiace s užívaním kanabisu približne 155 000 osôb, z nich 83 000 nastúpilo na liečbu prvýkrát v živote (infografika, s. 44). Kanabis je v súčasnosti látkou, ktorú noví klienti nastupujúci na špecializovanú protidrogovú liečbu najčastejšie uvádzajú ako hlavný dôvod, prečo vyhľadali pomoc.

Kanabis: nové produkty znásobujú výzvy v zložitej oblasti protidrogových politík

Vytvorenie trhov s legálnym rekreačným kanabisom mimo EÚ podnecuje inovácie v oblasti vývoja výrobkov (napr. e-kvapaliny, jedlé výrobky a koncentráty), z ktorých niektoré sa v súčasnosti objavujú na európskom trhu, kde predstavujú novú výzvu pre detekciu a kontrolu drog.

Kanabis obsahuje mnoho rôznych chemických látok, pričom najznámejšie sú tetrahydrokanabinol (THC) a kannabidiol (CBD). Jedným z príkladov rýchleho vývoja na trhu s kanabisom je to, že sa objavili výrobky s nízkym obsahom THC, ktoré sa v niektorých krajinách EÚ predávajú v špecializovaných obchodoch alebo obchodoch so zdravými potravinami ⁽⁵⁾. K predaju dochádza na základe tvrdenia, že tieto výrobky majú menej ako 0,2 % alebo 0,3 % THC, a preto majú len malé, resp. nulové intoxikačné účinky a nepatria do pôsobnosti existujúcich právnych predpisov týkajúcich sa kontroly drog. Niekedy sa zdôrazňuje obsah CBD v produktoch, pričom sa tvrdí, že táto látka môže mať prospešné vlastnosti. V súčasnosti je k dispozícii rad výrobkov vrátane rastlín, zmesí na fajčenie, piluliek, pleťových emulzií a krémov. Tento vývoj nastoľuje otázky regulácie, pričom v niektorých krajinách sa na predaj výrobkov s nízkym obsahom THC vzťahujú trestné sankcie a iné umožňujú, aby sa s nimi obchodovalo bez povolenia.

Rastúca úloha Európy vo výrobe syntetických drog

Podľa správy sa zdá, že výroba syntetických drog v Európe „rastie, [...] diverzifikuje sa a je čoraz inovatívnejšia“. Na výrobu látok potrebných na výrobu syntetických drog sa používajú nové látky, ktoré majú zabrániť odhaleniu, ale súčasne vyžadujú komplexnejšie spracovanie, pri čom sa môže vytvárať ďalší nebezpečný odpad. Prejavuje sa to v náraste počtu záchytov alternatívnych prekurzorov MDMA aj amfetamínu a metamfetamínu, so záchytnými APAA a glycidových derivátov PMK, pričom podľa najnovších údajov sa používanie oboch látok zvyšuje (tabuľka 1.2).

V roku 2017 bolo v EÚ zlikvidovaných 21 laboratórií na výrobu MDMA, čo predstavuje nárast oproti 11 v roku 2016, pričom všetky sa nachádzali v **Holandsku**. Zbavovanie sa chemického odpadu bolo nahlásené v **Belgicku**, čo naznačuje, že tam dochádzalo k výrobe MDMA. Z najnovších údajov vyplýva, že obsah MDMA v tabletách „extázy“ v roku 2017 dosiahol 10-ročné maximum. V správe **EMCDDA** sa odhaduje, že v roku 2017 bolo v EÚ zachytených 6,6 milióna tabliet MDMA, čo je najvyšší počet od roku 2007. Monitorovanie informácií

z otvorených zdrojov a aktivít na darknete naznačuje, že Európa zohráva dôležitú úlohu v celosvetových dodávkach MDMA. To naznačujú aj záchyty v krajinách susediacich s EÚ. **Turecko** zachytilo viac tabliet MDMA (8,6 milióna) a viac amfetamínu (6,6 tony) ako všetky členské štáty EÚ spolu v danom roku. Okrem toho zachytilo mimoriadne veľký objem (658 kg) metamfetamínu, takmer rovnaký ako celkové množstvo zachytené v EÚ (662 kg).

Čistota metamfetamínu a amfetamínu je vyššia ako pred desiatimi rokmi, pričom v roku 2017 bolo v EÚ zachytených 0,7 tony metamfetamínu a 6,4 tony amfetamínu. Výroba metamfetamínu sa koncentruje v **Česku** a pohraničných oblastiach susedných krajín, pričom istá časť výroby prebieha aj v **Holandsku**. Podľa analýz odpadových vôd a ďalších údajov užívanie metamfetamínu, ktoré je vo všeobecnosti na nízkej úrovni a tradične sa sústreďuje v **Česku** a na **Slovensku**, možno v súčasnosti pozorovať aj na **Cypre**, **východe Nemecka**, v **Španielsku**, vo **Fínsku** a v **Nórsku** (obrázok 2.11). Pokiaľ ide o amfetamín, 21 z 38 miest s údajmi o odpadových vodách za roky 2017 a 2018 zaznamenalo nárast počtu prípadov detekcie amfetamínov (obrázok 2.10).

Mobilné zdravotníctvo: geolokalizácia a virtuálna realita, nové nástroje na riešenie problémov s drogami

V súčasnosti rozšírené používanie mobilných zariadení predstavuje obrovský potenciál pre mobilné zdravotnícke aplikácie na rozšírenie dosahu zdravotníckych služieb súvisiacich s drogami. Podľa správy sa nové digitálne riešenia tohto druhu čoraz viac využívajú v oblasti prevencie užívania drog, liečby a redukcie poškodení.

V správe sa predstavuje rad aplikácií mobilného zdravotníctva s rôznymi primárnymi cieľmi – od šírenia informácií (napr. prístup k službám) až po podporné intervencie (napr. diáre užívania drog) a pri zotavovaní sa (napr. svojpomocné aplikácie) (obrázok 3.2). Príkladom inovácií je využívanie zemepisnej polohy s cieľom pomôcť osobám, ktoré užívajú drogy injekčne, nájsť miesta na výmenu ihliel a injekčných striekačiek. Predmetom analýzy je aj použitie technológie virtuálnej reality (s použitím slúchadiel) s cieľom vytvoriť realistické prostredie súvisiace s drogami, ktoré vyvoláva túžbu po droge, čo pomáha pacientom rozvíjať si odolnosť. Veľký počet aplikácií mobilného zdravotníctva, ktoré boli vyvinuté v Európe, sa zameriava na šírenie informácií o znižovaní poškodení a ich cieľovou skupinou sú mladí užívatelia, účastníci rôznych večierkov. Hoci v súčasnosti existuje mnoho aplikácií mobilného zdravotníctva, v najnovšej štúdii **EMCDDA** sa zistilo, že nie vždy disponujú kvalitatívnymi štandardami, pravidlami ochrany údajov a vedeckým hodnotením ⁽⁶⁾.

Predsedníčka správnej rady EMCDDA Laura d'Arrigo na záver uviedla: „Európska správa o drogách 2019 prichádza v kritickom čase, ktorý je významný pre úvahy o vývoji v oblasti protidrogovej politiky, keďže budúci rok sa uskutoční záverečné hodnotenie protidrogovej stratégie EÚ (2013 – 20). Počas tohto obdobia došlo v Európe k niektorým dramatickým zmenám v drogovej problematike vrátane výskytu mnohých nekontrolovaných látok. Pochopenie súčasných problémov s drogami nám umožňuje pripraviť sa na budúce výzvy v tejto rýchlo sa meniacej a zložitej oblasti. To je dôvod, prečo má EMCDDA v súčasnosti takú dôležitú úlohu pri poskytovaní analýz drogovej situácie v Európe podložených dôkazmi.“

Poznámky

⁽¹⁾ Európska správa o drogách z roku 2019 a ďalšie súvisiace dokumenty sú k dispozícii na www.emcdda.europa.eu/edr2019. Referenčným obdobím pre všetky grafické informácie, analýzy a údaje obsiahnuté v tejto správe je drogová situácia do konca roka 2018. Obrázky a tabuľky, na ktoré sa v tejto tlačovej správe odkazuje, sa nachádzajú priamo v správe. Ďalšie obrázky a tabuľky sa nachádzajú v štatistickej ročenke na rok 2019 www.emcdda.europa.eu/stats/2019.

⁽²⁾ Uberizácia: skutočnosť alebo proces zmeny trhu so službou zavedením iného spôsobu jej nakupovania alebo používania, najmä použitím mobilných technológií (anglický slovník – Collins English).

⁽³⁾ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/add.14525>

⁽⁴⁾ Tetrahydrokanabinol (THC) je z veľkej časti zodpovedný za intoxikačné účinky kanabisu.

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2018/low-thc-cannabis-products-being-sold-in-the-EU%E2%80%93key-legal-issues

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/emcdda-papers/m-health-applications-for-responding-to-drug-use